

Jannes hield ons een spiegel voor

25 jaar geleden werd Nederland opgeschrikt door de dood van de markantste aller dammers Jannes van der Wal, 39 jaren jong en bij leven een ware cultheld, wiens beeld bij het grote publiek werd gevormd door de lachspiegel die hem door de media gretig werd aangereikt.

BERT DOLLEKAMP

Jannes van der Wal werd niet zo zeer bekend vanwege zijn damprestaties, maar door de mediahype die op gang kwam nadat Mies Bouwman hem daags na het behalen van de wereldtitel in november 1982 voor een miljoenenpubliek een vraag stelde, die beantwoord werd met een door opperste verbazing ingegeven minutenlange stilte: „Jannes, hoe oud ben je?”

Die stilte was een dag later het gesprek van de dag en fungeerde als vliegwiel voor een verwrongen beeldvorming. Toen Van der Wal eenmaal doorkreeg dat van hem toch enigszins excentriek gedrag werd verwacht, had hij in ruil voor een ruime onkostenvergoeding weinig moeite met zijn nieuwe rol. Toen hij in 1986 na een doorwaakte nacht in de trein van Groningen naar het NK in Utrecht in slaap viel en zo de slotronde miste, werden de talkshows door Jannes op hun wenken bediend. Niet lang daarna verkondigde de grootmeester in een reclamespotje van de museumstichting opgewekt: „In het museum val ik nooit in slaap”. Het honorarium van 10 mille of daaromtrent was toch mooi meegenomen. Zo versterkte Jannes het beeld van de wereldvreemde denkporter. De anekdotes rond zijn persoon zijn talloos. Familie en vrienden dachten er het hune van, maar Jannes was er volstrekt nuchter over: „De mensen vermaken, dat is gewoon mijn functie in de maatschappij.”

Alleen binnen denksportwereld

Jannes van der Wal overleed 25 jaar geleden. Zijn motto was: „Een mens wordt geboren en hij gaat dood. Daar tussenin bestaat er de mogelijkheid om te dammen.” FOTO ARCHIEF/WLADIMIR VAN DER BURGH

genoot Jannes groot aanzien als dammer. Hoewel geen uitzonderlijk talent, wist hij zich door zijn gedrevenheid en compromisloze aanvallende stijl op te werken tot grootmeester, werd vier maal nationaal kampioen en maakte in zijn topjaar 1982 in Brazilië zijn als twaalfjarige al luidkeels verkondigde ambitie waar: wereldkampioen! Hoewel zijn naam als topdammer definitief was gevestigd, werden tijdgenoten als Piet Roozenburg, Ton Sijbrands en Harm Wiersma toch hoger aangeslagen. Zij presteerden langduriger en constanter op topniveau dan de grillige Groninger, die toernooien met een honderd procent score won, maar evengoed roemloos laatse kon worden.

Jannes was niet alleen topdammer, maar kon het spel ook prima uitleggen aan leken. Die vaardigheid had hij niet van een vreemde. Vader Sjoerd was onderwijzer, broer Harke maakte furore in de korfbalsport en zus Geertje promoveerde in de onderwijskunde. Jannes verzorgde geruime tijd een uiterst leesbare damrubriek in *Het Vrije Volk*. Tijdens de AVRO damcursus uit 1983 rond zijn WK-match met Harm Wiersma ga-

‘De mensen vermaken, dat is mijn functie in de maatschappij’

ven beiden commentaar. Hoogtepunt is het verslag van de dertiende partij, waarin de spelers met behulp van voor die tijd unieke computeraanimaties hun partij hardop denkend herbelevden en Jannes de kern van zijn berekeningen en emoties perfect weergeeft, als hij op het nipper-tje een gemene valstrik onderkent. Het is terug te vinden op het internet, evenals de reportages van de WK-match tussen Alexei Tsjizjov en Ton Sijbrands uit 1990. Jannes excelleert daarin als ter zake kundig didacticus en voorziet de partijen van glashelder en puntig commentaar.

Begin jaren '90 trok Jannes zich geleidelijk terug als actief topdammer en verlegde zijn energie naar schaken en bridge. Hij was nog steeds verzot op het damspel, maar stoorde zich aan de ruime remise-marge, waarbij drie dammen het bij goed spel niet van één dam kunnen

winnen. De oplossing die Jannes vlak voor zijn dood bedacht was even simpel als ingrijpend. Hij schoof de remisegrens een stukje op, waarbij een duurzame voor-sprong van drie houtjes (dam telt voor twee) gewonnen werd verklaard.

Doordammen noemde hij zijn vondst, die hij zelf niet meer in de geplande vierkamp kon laten uittesten. Voormalig rivaal Rob Clerc toonde zich als arbiter én damexpert een waardig vervanger. Met acht beslissingen op twaalf partijen werd het naar Jannes vernoemde NK Doordammen op de burelen van RTV Noord en deze krant een succes.

Voor de damwereld bleek het experiment een brug te ver, maar de discussie over alternatieven is nog steeds actueel. Naast tie-breaks met verkorte speeltijd kijkt men naar manieren om de remise-marge in de geest van Jannes te verkleinen. Kansrijk lijkt het door zijn kameraad Auke Scholma bepleite ‘klein resultaat’, waarbij men behalve met 2-0 (alles slaan) ook met een score als 1½ -½ kan winnen.

Jannes had aan het onderzoek naar verdere vernieuwing ongetwij-

feld meegewerkt, maar de benodigde tijd van leven was hem niet gegeven.

Net toen zijn sociale leven in rustiger vaarwater leek te komen, werd hij in de zomer van 1996 getroffen door een agressieve vorm van leukemie. Zijn voorbeeldige omgang met de ziekte, waarbij hij tot op het laatst ondernam wat nog wél mogelijk was, maakte indruk en hielp bij de postume correctie van de scheve beeldvorming rond zijn persoon. Een in 1997 door de DvhN-redacteurs Bouke Nielsen en Jaap Kiers samengestelde bundel bevat persoonlijke herinneringen van intimi, cineast Rein Hazewinkel maakte in 1999 een bekroonde documentaire en onderzoeksjournalist Wiep Idzenga schreef een uitgebreid portret, dat in 2017 model stond voor het NOS programma *Andere Tijden Sport*. Het leidt tot een genuanceerder beeld van een bijzonder mens, bezongen door Meindert Talma in diens *Ballade van Jannes van der Wal*, die hij besluit met de woorden van vader Sjoerd bij het afscheid van zijn zoon: „Jannes is nu gestorven, maar hij heeft geleefd en het is niet voor niets geweest.”